

Alþingi
Erindi nr. P 140/903
komudagur 16.1.2012

Alþingi
Nefndasvið skrifstofu Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 15. janúar 2012

Efni: Athugasemdir við mál 20 – þingsályktunartillaga um aðgerðaáætlun um tóbaksvarnir.

Gerðar eru alvarlegar athugasemdir við forsendur og vinnslu á þingsályktunartillögu um 10 ára aðgerðaáætlun um tóbaksvarnir, meðal annars af eftirfarandi ástæðum:

1. Aðgerðaáætlunin beinist gegn reykingafólki og miðar að því að útrýma reykingum fólks, þrátt fyrir fullyrðingar um annað í þingsályktunartillögunni en þar segir bæði að „*Aðgerðirnar beinast ekki gegn reykingafólki*“ og „*Ef áætlunin nær fram að ganga ætti það að heyra til undantekninga að Íslendingar neyti tóbaks að 10 árum liðnum.*“ Til að ná hinu eiginlega markmiði er lagt til að gengið verði enn lengra en gildandi lög gera, á eignarétt fólks með því að banna reykingar á svölum fjölbýlishúsa, nema að húsfélag samþykki sérstaklega að leyfa reykingar þar. Enn fremur er lagt til í aðgerðaáætluninni að bannað verði að reykja á tilteknum opinberum stöðum utanhúss, þó líklega sé engin hættu á því að aðrir en þeir sem reykja skaðist af óbeinum reykingum undir beru lofti í íslensku veðurfari. Þetta sýnir að allt of langt er gengið í þingsályktunartillögunni, bæði á eignarétt einstaklinga og athafnafrelsi þeirra í opinberu rými og því beinast aðgerðirnar mjög mikið gegn reykingafólki.
2. Samfélagslegur kostnaður virðist að fullu metin í aðgerðaáætluninni, svo sem óáþreifanlegur miski vegna sársauka og þjáninga. Hins vegar er ánægja (ábati) neytendanna af reykingum eða virði þess að geta valið um að reykja án mikilla skilyrða alls ekki metin með sama hætti og óáþreifanlegur kostnaður. Þessi óvönduðu vinnubrögð eru reyndar ekki nýlunda þar sem kostnaði neytenda og samfélags er jafnan aðeins haldið á lofti, þegar banna á eða takmarka mjög tiltekna hegðun (Parkinson B. og Goodall S. 2010. *Considering consumer choice in the economic evaluation of mandatory health programmes: A review.*) Þetta vanmat veldur því að hagrænar forsendur fyrir aðgerðaáætluninni eru ranglega metnar og geta því ekki verið rökstuðningur fyrir henni að svo komnu máli.
3. Gengið er út frá því í þingsályktunartillögunni að neytendur tóbaks séu fíklar sem ekki reyki af fúsum og frjálsum vilja. Fíkn fólks er svo notuð sem forsenda eða röksemd fyrir aðgerðum til að takmarka mjög reykingar þó að rannsóknir sýni að hlutfall reykingamanna sem reykja sjaldnar en daglega hafi hækkað um 80% frá árinu 2006, þegar hlutfallið var 14%, til ársins 2011, þegar hlutfallið var 24%! Þessir reykingamenn mælast með litla sem enga fíkn og eru færir um að stjórna reykingum sínum sjálfir. Þetta má sannreyna á vefsíðunni <http://smokefree.nhs.uk/quit-tools/addiction-test>. Við vinnslu tillögunnar er því

ekkert tillit tekið til þess, að neyslumynstur fólks á tóbaki er að breytast hratt til meiri hófsemi.

4. Niðurstaða þingsályktunartillögunnar byggist ekki á lýðræðislegri umræðu þar sem andstað sjónarmið voru vegin og metin, því ekki var leitað til neytenda tóbaks og fengin fram þeirra viðhorf um reglur sem um þá eiga að gilda. Aðeins var leitað til Lyfjafræðingafélag Íslands og tóbaksvarnahóps Læknafélags Íslands sem í situr meðal annarra Sigríður Ólína Haraldsdóttir læknir. Þannig virðast viðhorf einstaklings sem hefur lítið eða ekkert umbyrðarlyndi fyrir tiltekinni hegðun í hinum ímyndaða heimi kvikmynda, notuð sem grunnur að gerð reglna fyrir þá sem lifa í raunveruleikanum. Sigríður Ólína lýsti í lok greinar sinnar í Morgunblaðinu og Fréttablaðinu þann 21. desember 2011, eigin óþoli gagnvart reykingum í íslenskum kvikmyndum með þessum orðum: „*Meira að segja augnlæknir er látinn reykja nánast stanslaust í nýlegri mynd. Mjög margir, sem ekki reykja, tala um að þetta fari í taugarnar á þeim, þeir hætta að fylgjast með framvindu myndarinnar og taka bara eftir reykingunum, sem þrátt fyrir allt eiga varla að vera aðalatriði myndarinnar*“. Spyrja má í þessu ljósi hversu vönduð vinnubrögð það eru að þegar þingmenn leggja til mál þar sem markmiðið er að skerða verulega frelsi einstaklinga á tilteknu sviði, sé ekki leitað sjónarmiða fleiri aðila en þeirra sem lengst vilja ganga í þeirri skerðingu.

Þrátt fyrir að gengið sé of langt í flestum efnum í aðgerðaáætluninni er eftirfarandi ákvæði einnig þar að finna; „*Tóbak ætti þó ekki að hækka meira en svo að það standi undir samfélagslegum kostnaði við tóbaksneysluna. Reiknað verði út hver sá kostnaður er á vegum óháðra aðila.*“ Þetta ákvæði er mjög rökrétt því að þegar að neysla vöru og þjónustu hefur í för með sér samfélagslegan kostnað getur hið opinbera bætt velferð svo sem með því að grípa inn í verðlagninguna. Það er leiðin sem á að nota í lengstu lög vegna þess að þá eru neytendur gerðir ábyrgir fyrir neyslu sinni en geta valið sér sitt eigið neyslumunstur út frá raunverulegum kostnaði sem neyslan veldur.

Telji flutningsmenn þingsályktunartillögunnar ekki nægja að tóbaksnotendur greiði fyrir þann samfélagslega kostnað sem þeir eru taldir valda, eru flutningsmennirnir hvattir til að;

- a) kynna sér sjónarmið þeirra einstaklinga sem aðgerðaáætlunin mun hafa áhrif á.
- b) láta reikna út ánægju (ábata) einstaklinga af reykingum og valfrelsinu við að ráða því sjálfir hvort að reykt er eða ekki og taka tillit til þeirrar niðurstöðu í heildarmatinu um samfélagslega kostnaðinn sem talin er af tóbaksnotkun.
- c) taka tillit til sjónarmiða um mannréttindi og eignarrétt.
- d) skilgreina hversu langt þeir telji að ríkisvaldið getið gengið við að setja borgunum hömlur á hegðun og neyslu þeirra í lýðræðissamfélagi.

Virðingarfyllst

Guðmundur I. Bergþórsson